

ХАРАКТАРЫСТЫКА БЕЛАРУСКІХ ГАЗЭТАЎ І ЧАСОПІСАЎ НА ЧУЖЫНЕ

А. Агульная характарыстыка

У гадох 1923-1927 у Каўнасе ў Літве пад рэдакцыяй Вацлава Ластоўскага выходзіў часопіс „Крывіч”.

Усе наступныя газеты й часопісы, якія тут разглядаюцца, выдаваліся пазней, пасля Другое Сусветнае вайны.

У **Нямеччыне** яшчэ ў часе вайны ды зараз пасля яе заканчэння паявіліся беларускамоўныя газеты й часопісы ў лягерах, у якіх апынуліся беларусы, уцякаючы ад Чырвонай Арміі:

- у Бэрліне выдаваліся тыднёвікі „Беларускі Работнік” і „Раніца”;
- у Браўншвайзе выходзіў інфармацыйны бюлетэнь „Апошнія весткі”;
- у Ватэнштаце – пэрыядычны гумарыстычны часопіс „Сьмех на здароўе”, выданьне Беларускага Дапамаговага Камітэту Лягеру АБЦ „Шляхам жыцця”, „Скаўцкая інфармацыйная служба” і „Мэдычная думка”;
- у Віндсбэрзе – ворган нацыянальна-патрыятычнае дэмакратычнае думкі „Беларускі Патрыёт”, ворган беларускае паступовае думкі „Вехі” й часопіс нацыянальна-дзяржаўнае думкі „Беларуская Праўда”;
- у Гамбурзе выходзіў незалежны гумарыстычны часопіс „Маланка”;
- у Зальцбурзе – літаратурна-гістарычны часопіс „Пагоня”;
- у Заўльгаў – інфармацыйны бюлетэнь „За еднасьць”;
- у Менхегофе – беларускі дэмакратычны двухтыднёвік „Голас Беларуса”;
- у Мітэнвальдзе – часопіс беларускай моладзі „Вясна”;
- у Міхельсдорфе – ворган літаратурнага аб’яднаньня Шыпшына пад такім жа назовам „Шыпшына”, часопіс беларускіх скаўтаў „На пагатове”, беларускі дэмакратычна-незалежны

тыднёвік „Вываленне” і двухтыднёвая газета „Беларускае слова”;

- у Мюнхэне выдаваліся – тыднёвік палітыкі, культуры і грамадзкага жыцця „Бацькаўшчына”, часопіс Беларуска-Украінскага Міжстудэнцкага Камітэту Супрацоўніцтва „За дружбу”, орган беларускага антыбальшавіцкага фронту „Змаганьне”, незалежны мясячнік гумару і сатыры „Шарсьцень”, „Запісы” Беларускага Інстытуту Навукі і Мастацтва;
- у Остэргофэне – літаратурна-грамадзкі часопіс „Сакавік”;
- у Рэгенсбурзе – інфармацыйны бюлетэнь „Ведамкі”, скаўцкі часопіс „Зважай”, часопіс праваслаўных беларусаў „Зьвіняць званы сьвятой Сафіі” ды часопіс літаратурнага гуртка Беларускае Гімназіі ў Баварыі;
- у Штутгарце – орган Беларускага Вывольнага Фронту „Барацьба”;
- таксама ў Нямеччыне выдаваўся орган цэнтралі пасярэдніцтва Беларускага Вывольнага Руху „Рух”, які аднак хаваў сваё сапраўднае месца выхаду і прызнаваўся да Італіі.

У Вялікабрытаніі выдаваліся:

- у Лёндане – бюлетэнь Згуртаваньня Беларусаў у Вялікабрытаніі „На Шляху”, двухтыднёвік „Беларус на чужыне”, часопіс Хрысьціянскага Аб’яднаньня Беларускіх Работнікаў у Вялікабрытаніі „Аб’яднаньне”, часопіс беларускае рэлігійнае думкі „Божым Шляхам”, бюлетэнь Згуртаваньня Беларускіх Камбатантаў у Вялікабрытаніі „Змагар”, часопіс Беларускае Народнае Грамады „Народны Кліч” ды часопіс Беларускага Грамадзка-Нацыянальнага Клубу ў Лёндане „Званіца”;
- у Манчэстэры выходзілі: часопіс Камітэту Беларусаў Вялікабрытаніі „Жыве Беларусь” і орган Галоўнай Управы Беларускага Вывольнага Руху „Незалежная Беларусь”;
- у Брадфордзе – орган беларусаў у Ёркшэ „Патрыёт”.

У Францыі, у Парыжы выходзілі: часопіс беларускае рэлігійнае думкі „Божым Шляхам”, орган працоўнае беларускае эміграцыі ў Францыі „Рэха”, орган беларускае моладзі пад загалёўкам „Моладзь” і бюлетэнь Аб’яднаньня Беларускіх Работнікаў у Францыі „Сындыкальныя весткі”.

У Бэльгіі, у Брусэлі выдаваўся „Інтэрнацыянал Свабоды”.

Шмат часопісаў выходзіла ў **Злучаных Штатах Амэрыкі**:

- у Нью-Ёрку – грамадзка-палітычны незалежніцкі часопіс „Летапіс”, штомесячнік „Беларус”, навукова-літаратурны часопіс

„Веда”, часопіс маладога пакаленьня „Віці”, ворган Беларускае Народнае Грамады „Народным Шляхам”, часопіс Беларускага Інстытуту Навукі й Мастацтва „Запісы”, ворган Беларускае Сялянскае Грамады „Сялянскі Кліч”, літаратурна-мастацкі часопіс „Конадні”, моладзевы часопіс „Беларуская Моладзь”, грамадзка-палітычны й літаратурна-мастацкі часопіс „Беларуская Думка”, агляд савецкага друку „Навіны зь Беларусі”, культурна-асьветны й грамадзкі часопіс вялікалітоўскі „Незалежнік” і тыднёвік „Змагар”;

- у Чыкага выдаваліся „Весткі” Беларуска-Амэрыканскай Рады, навуковы часопіс „Літва”, скаўцкі часопіс „Юнак” і часопіс Галоўнай Кватэры Беларускіх Скаўтаў на Чужыне „Рада Кругу”;
- у Кліўлэндзе выходзіў ворган беларускага актыву на выгнаньні „Уздым”;
- у Саўт-Рывэры – газэта „Беларускае Слова”, грамадзка-палітычны й літаратурна-мастацкі часопіс „Беларуская Думка”.

Некаторыя зь іх, напрыклад, „Запісы” й „Беларус” працягваюць сваё існаваньне па сёньняшні дзень.

У **Канадзе** выходзілі:

- у Таронце – часопіс беларускай эміграцыі, мясячнік „Беларускі Эмігрант”, ворган літаратурнай сустані Баявая Ёскалось пад такім жа загалюккам „Баявая Ёскалось”, ворган Беларускае Народнае Грамады „Народным Шляхам”, незалежны часопіс беларускай эміграцыі „Беларускі Голас” і літаратурна-мастацкі часопіс „Палесьсе”;
- у Мантрэалі выходзіў ворган Згуртаваньня Беларусаў у Мантрэалі „Прамень”.

Нават у далёкай **Аўстраліі**, куды таксама лёс кінуў беларусаў, выдаваліся:

- у Сьднэі – інфармацыйны бюлетэнь Беларускага Аб’яднаньня „Новае Жыцьцё”, мясячнік „Лучнік” ды інфармацыйны кварталнік Беларускага Вызвольнага Руху „На варце”.
- у Мэльбурне таксама выдаваўся часопіс „На варце” і выходзіў яшчэ пэрыядычны часопіс сатыры й гумару „Ёрш”.

У многіх краінах друкаваўся бюлетэнь Саюзу Беларускіх Журналістаў „Вольнае Слова”. Прадстаўніцтвы яго знаходзіліся ў Нямеччыне, Вялікабрытаніі, Францыі, Канадзе й Аўстраліі¹.

¹ Гэта пералік толькі тых беларускіх газэтаў і часопісаў, якія захоўваюцца ў Беларускай Бібліятэцы імя Ф. Скарыны ў Лёндане.

Зразумела, ня ўсе прыведзеныя тут газеты й часопісы, якія да-
ялося мне гартаць у Беларускай Бібліятэцы імя Ф. Скарыны ў Лёнда-
не, змяшчалі мовазнаўчыя публікацыі. Гэты пералік зроблены з той
мэтай, каб паказаць, што беларуская патрыятычная эміграцыя, зна-
ходзячыся далёка ад Радзімы, здолела выдаваць такую вялікую коль-
касьць газетаў і часопісаў, якія ў асноўным былі прысьвечаныя агляду
падзеяў на Бацькаўшчыне ды меркаваньням пра будучыню сваёй
далёкай Айчыны. Некаторыя зь іх шмат увагі прысьвячалі праблемам
беларускае мовы. У гэтым пытаньні асабліва выдзяляюцца:
„Бацькаўшчына”, „Беларус”, „Запісы” й „Крывіч”.

Б. Характарыстыка цытаваных газетаў і часопісаў

„Аб’яднаньне” – штоквартальны часопіс, які выдаваўся ў Лёнда-
дане ў 1948-1966? гадох Хрысьціянскім Аб’яднаньнем Беларускіх
Работнікаў у Вялікабрытаніі. Заснавальнікам і рэдактарам быў А. Ва-
рава. Паводле вызначэньня рэдакцыі – „антыкамуністычнае пэрыя-
дычнае англа-беларускае выданьне”. Распаўсюджваўся сярод бела-
рускае эміграцыі ў Вялікабрытаніі, ЗША, Аўстраліі, Канадзе. Змя-
шчаў матэрыялы на беларускай і ангельскай мовах. Былі гэта дасьле-
даваньні й архіўныя матэрыялы па гісторыі й культуры Беларусі, вест-
кі з жыцьця эмігрантаў. Падтрымліваў ідэі й дэкларацыі Беларускае
Цэнтральнае Рады й Другога Ўсебеларускага Кангрэсу. Веў палеміку
з савецкімі выданьнямі па пытаньнях нацыянальнае палітыкі й
ідэалёгіі. Сярод аўтараў былі: Радаслаў Астроўскі, А. Варава, Юрка
Жывіца, Алесь Салавей. Выйшла больш за 100 нумароў².

„Барацьба” – цэнтральны орган Беларускага Вызвольнага
Фронту выдаваўся ў Штутгарце з 1955 году па 1979? год. Да гэтага
часу выйшла 88 нумароў. Выдаваў Палітычна-Прапагандовы Адзел
Галоўнага Штабу БФФ. Паведамляў пра нарады вызвольных арганіза-
цыяў, на якіх абмяркоўвалася барацьба з расейскім бальшавізмам.
Інфармаваў пра жыцьцё ў розных краінах. Змяшчаў артыкулы па
гісторыі Беларусі, пра беларускіх дзеячаў і пісьменьнікаў, друкаваў іх
творы, цікавіўся публікацыямі беластоцкай „Нівы”. Шмат увагі ўдзя-
ляў таксама пытаньням беларускае мовы.

„Бацькаўшчына” – беларускі тыднёвік палітыкі, культуры й
грамадзкага жыцьця выходзіў у Мюнхэне з кастрычніка 1947 году па

² Л. І. Пранчак, „Аб’яднаньне”, у: Энциклапедыя гісторыі Беларусі, т. 1, Мінск 1993, с.
10.

сьнежань 1966 году. Выдаўцом з 1955 году быў У. Бортнік. Газэта лічыла сябе ворганам „беларускае нацыянальна-вызвольнае думкі”, асноўнае заданьне якога палягала ў тым, каб разьвіваць і паглыбляць беларускі патрыятызм, вырабляць жалезны гарт і ахвярнасьць у змаганьні за вызваленьне Бацькаўшчыны. Мела прадстаўніцтвы й распаўсюджвалася ў ЗША, Канадзе, Вялікабрытаніі, Францыі, Аўстраліі, Аргентыне, Бэльгіі, Новай Зэляндыі, Вэнэсуэлі. Друкавала інфармацыю пра міжнароднае жыцьцё, навіны *Па куткох эміграцыі*, карэспандэнцыі пра палітычнае становішча на Беларусі, матэрыялы па гісторыі й культуры. Цікавілася лёсам беларускае мовы. Шмат увагі адводзіла праблемам нацыянальна-дзяржаўнага й культурнага адраджэньня Беларусі ў 1920-х гадох, крытыцы асымілятарскага накірунку нацыянальнае палітыкі БССР, а таксама супярэчнасьцям у нацыянальна-канфэсійным разьвіцьці Беларусі. Зьмяшчала навуковыя дасьледаваньні Антона Адамовіча, Уладзімера Глыбіннага, Станіслава Станкевіча, Яна Станкевіча, Вітаўта Тумаша ды літаратурныя творы эміграцыйных пісьменьнікаў. Выдавала дадаткі: дзіцячы „Каласкі”, літаратурны й жаночы. Пры газэце дзейнічала выдавецтва „Бацькаўшчына”, якое выпускала творы клясыкаў беларускае літаратуры. Друкавала творчыя партрэты палітычных і культурных дзеячаў Беларусі³.

„Беларус” – беларускамоўная штотыднёвая газэта выдаецца з верасьня 1950 году ў Нью-Ёрку Беларуска-Амэрыканскім Задзіночаньнем. Друкуе матэрыялы з жыцьця беларускае эміграцыі, аналітычныя публікацыі пра сытуацыю ў Беларусі, нарысы па беларускай гісторыі, творы беларускіх пісьменьнікаў-эмігрантаў, успаміны. З газэтай супрацоўнічалі такія дзеячы эміграцыі, як: Антон Адамовіч, Наталля Арсеньнева, Уладзімер Глыбінны, Яніна Кахановская, Францішак Кушаль, Аляксандра Саковіч. Шмат увагі газэта адводзіць пытанням беларускае мовы, суадносінам паміж мовай і нацыянальнай сьвядомасьцю ды ролі нацыянальнае мовы ў Царкве. Да найбольш актыўных аўтараў па гэтых пытаннях належаць: Янка Запруднік, Вітаўт Кіпель, Станіслаў Станкевіч. Газэта распаўсюджваецца ў ЗША, Канадзе, Вялікабрытаніі, Аўстраліі, Польшчы, Беларусі⁴.

„Беларускае Слова” – двухтыднёвая газэта выходзіла ў Міхельсдорфе й Саўт-Рывэры. Мела свае прадстаўніцтвы ў ЗША, Ангельшчыне, Канадзе, Аўстраліі й Аргентыне. За гады 1948-1958 выйшла 39 нумароў. Пісала пра змаганьне двух сьветаў: дэмакратычнага Захаду й

³ А. Лямец, Л. І. Пранчак, „Бацькаўшчына”, тамсама, с. 333-334.

⁴ „Беларус”, тамсама, с. 346.

камуністычнага блёку. Паведамляла пра жыццё беларусаў у эміграцыі (*Беларуская хроніка*), пра дасягненні беларускай літаратуры, прыгадвала постаці беларускіх дзеячаў і пісьменьнікаў ды зьвярталася ўвагу на вялікую ролю нацыянальнае мовы ў жыцці народу.

„Беларуская Думка” – грамадзка-палітычны й літаратурна-мастацкі часопіс выдаецца з 1960 году ў Нью-Ёрку – Саўт-Рывэры на беларускай мове Беларускім Выдавецкім Таварыствам. Адстойвае ідэі незалежнасці Беларусі, інфармуе пра важнейшыя падзеі на Бацькаўшчыне ды пра жыццё беларускае эміграцыі. Друкуе ўспаміны, палемічныя артыкулы, творы беларускіх савецкіх пісьменьнікаў і беларускага замежжа, у тым ліку Янкі Золака, Міхася Кавыля, Лявона Случчаніна. Распаўсюджваецца ў ЗША, Канадзе, Вялікабрытаніі, Аўстраліі, Польшчы, Беларусі⁵.

„Беларуская Моладзь” – моладзевы штоквартальны часопіс выдаваўся ў Нью-Ёрку ў гадох 1959-1967 і 1972-1980 на беларускай і ангельскай мовах. Выйшла 52 нумары. Выдаўцы: Згуртаваньне Беларускае Моладзі ў Амэрыцы й Саюз Беларуска-Амэрыканскае Моладзі. Меў прадстаўнікоў у пяці гарадох ЗША, у Вялікабрытаніі, Бэльгіі, Францыі, Канадзе й Аўстраліі. На старонках часопіса друкаваліся гістарычныя й літаратурна-мастацкія матэрыялы, хроніка культурнага жыцця беларускае эміграцыі, у тым ліку моладзі й студэнцтва ў розных краінах сьвету, творы беларускіх эміграцыйных пісьменьнікаў і дзеячаў культуры. З 1972 году існавала англамоўная рубрыка *Амэрыканцы гавораць пра Беларусь*⁶.

„Беларуская Праўда” – часопіс нацыянальна-дзяржаўнае думкі выходзіў у Віндсбэрзе з 1965 году. Да 1989 году выйшла 44 нумары. Сачыў за навінамі ў сьвеце. Зьмяшчаў дакумэнты нядаўнай беларускай мінуўшчыны, напрыклад, Дэкрэт Прэзыдэнта Беларускай Цэнтральнай Рады Радаслава Астроўскага. Прыгадваў важнейшыя даты ў гісторыі Беларусі, займаўся высьвятленьнем самога назову Беларусь. Пісаў пра сытуацыю беларускае мовы на Бацькаўшчыне.

„Беларускі Голас” – грамадзка-палітычная газета выдаецца з 1952 году ў Канадзе ў горадзе Таронта. Заснавальнікам зьяўляецца С. Хмара. Асьвятляе палітычнае й культурнае жыццё Беларусі. У 1957-1966 гадох газета выдавала дадаткі „Сыгналы” й „Маланка”, у 1967

⁵ Л. І. Пранчак, „Беларуская Думка”, у: Энцыклапедыя гісторыі Беларусі, т. 1, Мінск 1993, с. 346.

⁶ Ю. Р. Васілеўскі, „Беларуская Моладзь”, тамсама, с. 382.

годзе – „Беларусы ў Канадзе”, у 1970 годзе – дадатак з нагоды 20-годзьдзя беларускае прэсы ў Канадзе⁷.

„Беларускі Зборнік” – навуковы часопіс выдаваўся ў гадох 1955-1960 у Мюнхэне Інстытутам Вывучэньня СССР. Друкаваўся на рататары. Выходзіў на беларускай мове, з № 2 (1955) паралельна на ангельскай мове („Belorussian Review”). Друкаваў працы па беларускай гісторыі, мове, літаратуры, мастацтве, эканоміцы, рэцэнзіі на беларусазнаўчыя выданьні. Выйшла 12 нумароў⁸.

„Беларускі Работнік” – штотыднёвая газета для беларусаў у Нямеччыне. Выдавалася ў Бэрліне з пачатку 1943 году да сярэдзіны 1944 году пад нямецкім кантролем. Рэдактарамі былі Вітаўт Тумаш і Станіслаў Грынкевіч. Газэтай апекаваліся: Беларускае Прадстаўніцтва, аўтарскі калектыў газэты „Раніца”. Друкавала яна агляды міжнароднага жыцця, навукова-папулярныя й пазнавальныя матэрыялы (рубрыка *3 усяго сьвету*), артыкулы й нарысы па гісторыі й культуры Беларусі, вершаваныя й праязічныя творы беларускіх аўтараў. Выйшла ня менш за 41 нумар⁹.

„Беларус на чужыне” – беларускі грамадзка-палітычны двухтыднёвік. Выдаваўся ў 1947-1950 гадох у Лёндане на беларускай мове кірыліцай і лацінкай на рататары. Выдаўцы: Беларускае Выдавецтва ў Лёндане, а з трэцяга нумару – Беларускі Нацыянальны Народна-Хрысьціянскі Рух. Галоўныя рэдактары: Аляксандар Надсан, Я. Амор. Зьмяшчаў матэрыялы пра грамадзка-палітычнае жыццё беларускай эміграцыі ў Ангельшчыне. Выйшлі 42 нумары. Спыніў існаваньне з выходам у Лёндане друкаванага часопіса „На шляху”¹⁰.

„Божым Шляхам” – часопіс беларускае рэлігійнае думкі выдаваўся беларускім грэка-каталіцкім духавенствам у Парыжы ў 1947-1957 гадох і ў Лёндане ў гадох 1957-1980 на беларускай мове. Выйшаў 151 нумар. Рэдактарамі й аўтарамі бальшыні публікацыяў былі айцы: Часлаў Сіповіч, Леў Гарошка, Язэп Германовіч, Аляксандар Надсан. Асьвятляў пытаньні гісторыі хрысьціянства, рэлігійных адносінаў у Беларусі ды ўзаемазалежнасьці рэлігіі, культуры й нацыянальнае сьвядомасьці ў разьвіцьці беларускага народу. Асэнсоўвалася роля хрысьціянскіх асьветнікаў, царкоўных дзеляў, заснавальнікаў

⁷ А. С. Ляднёва, „Беларускі Голас”, у: Беларуская энцыклапедыя, т. 2, Мінск 1996, с. 439.

⁸ А. С. Ляднёва, „Беларускі Зборнік”, тамсама, с. 444.

⁹ С. У. Жумар, „Беларускі Работнік”, у: Энцыклапедыя гісторыі Беларусі, т. 1, Мінск 1993, с. 452.

¹⁰ А. С. Ляднёва, „Беларус на чужыне”, у: Беларуская энцыклапедыя, т. 2, Мінск 1996, с. 389.

айчыннага кнігадрукаваньня. Друкаваліся творы беларускіх пісьменьнікаў. Пад рубрыкай *Беларуская хроніка* падаваліся весткі пра грамадзка-палітычную сытуацыю ў БССР (з акцэнтам на праявы моўнай асымільяцыі), пра рэлігійна-царкоўнае жыцьцё Беларусі, пра дзейнасьць беларускіх асяродкаў на эміграцыі, у тым ліку Беларускай Бібліятэкі й Музэю імя Ф. Скарыны ў Лёндане, Англа-Беларускага Навуковага Таварыства, Згуртаваньня Беларусаў Вялікабрытаніі¹¹.

„Веда” – навукова-літаратурны часопіс выдаваўся ў 1951-1954 гадох у Нью-Ёрку на беларускай мове Крывіцкім (Беларускім) Навуковым Таварыствам Пранціша Скарыны. Галоўным рэдактарам быў Ян Станкевіч. Друкаваў гістарычныя, этнаграфічныя, мовазнаўчыя ды іншыя навуковыя матэрыялы. У мовазнаўчых публікацыях друкаваліся пастановы Зборак чысьціні беларускае мовы, разглядалася праўніцкая тэрміналёгія, мова рукапісу „Аль Кітаб” і розных беларускіх плямёнаў, параўноўваліся этнаграфічныя й гістарычныя тэрыторыі Беларусі зь сёньняшнімі межамі. Часопіс зьмяшчаў інфармацыю пра грамадзкае й культурнае жыцьцё беларускага асяродка ў Амэрыцы. У часопісе друкаваліся таксама літаратурныя творы беларускіх эміграцыйных пісьменьнікаў: Уладзімера Клішэвіча, Масея Сяднёва, Уладзімера Сядуры, Янкі Юхнаўца ды іншых. Дадаткам да часопіса ў 1953 годзе выдадзеныя творы Уладзімера Жылкі ды ўспаміны Кветкі Вітан пра Лявона Дубейкаўскага¹².

„Вехі” – орган беларускае паступовае думкі „Вехі” выходзіў у Віндсбэрзе з 1955 году на беларускай мове. Да 1989 году выйшла 50 нумароў часопіса. Зьмяшчаў палітычныя публікацыі, у якіх крытыкаваўся лад жыцьця ў Беларусі. Пісаў пра гісторыю Беларусі й вялікія праблемы, выкліканыя зьменай назову краіны: Літва – Беларусь. Прыгадваў постаці беларускіх дзеячаў і пісьменьнікаў.

„Віці” – грамадзка-літаратурны часопіс выдаваўся ў 1952-1957 гадох у Нью-Ёрку на беларускай мове Згуртаваньнем Беларускае Моладзі й Беларускім Студэнцкім Таварыствам у ЗША. Зьмяшчаў матэрыялы й дакумэнты пра дзейнасьць моладзевых арганізацыяў, грамадзкае й культурнае жыцьцё беларускае моладзі ў ЗША. Друкаваў творы беларускіх пісьменьнікаў. Выйшла 10 нумароў¹³.

„Вольнае Слова” – бюлетэнь Саюзу Беларускіх Журналістскіх пачаў выдавацца ў 1949 годзе. За два гады (1949-1950) выйшла 14 ну-

¹¹ А. К. Каўка, *„Божым Шляхам”*, у: *Энцыклапедыя гісторыі Беларусі*, т. 2, Мінск 1994, с. 52.

¹² Г. І. Сурмач, *„Веда”*, тамсама, с. 241.

¹³ А. С. Ляднёва, *„Віці”*, у: *Беларуская энцыклапедыя*, т. 4, Мінск 1997, с. 236.

мароў. Распаўсюджваўся ў многіх краінах. Прадстаўніцтвы яго знаходзіліся ў Нямеччыне (Галоўная Управа СБЖ), Вялікабрытаніі (Беларускі Дом), Францыі (Хаўрус Беларускіх Работнікаў), Канадзе (Зьвяз Беларусаў Канады) і Аўстраліі (А. Салавей). Прызначаўся толькі для Сяброў СБЖ. Асуджаў „маскоўска-большавіцкую ўладу ў сьведым і нясьведым вынішчэньні беларускага народу” (№№ 4-5), прыгадваў гісторыю беларускага друку.

„**Голас Беларуса**” – беларускі дэмакратычны двухтыднёвік выходзіў у Менхегофе на правах рукапісу. Пачаў выдавацца ў 1948 годзе. Да лютага 1949 году выйшла 7 нумароў. Паведамляў пра жыццё беларусаў у эміграцыі, пра розныя беларускія арганізацыі. Зьмяшчаў публікацыі пра беларускую гісторыю. Зьвяртаў увагу на пытаньні чысьціні беларускае мовы.

„**Запісы**” – навуковы часопіс беларускае эміграцыі, ворган Беларускага Інстытуту Навукі й Мастацтва. Выдаецца з 1952 году на беларускай мове ў Нью-Ёрку. У гадох 1962-1970 выходзіў у Мюнхэне. Галоўныя рэдактары: Вітаўт Тумаш, Станіслаў Станкевіч, Томас Бэрд (з 1983 году). Мае разьдзелы: *Дасьледаваньні, Рэфэратныя працы, Нарысы, Успаміны, Дакумэнты, Зацёмкі, Бібліяграфія, Хроніка беларускага жыцьця ў замежжы, Кнігапіс*. За час існаваньня „Запісы” сталі цэнтрам гуртаваньня інтэлектуальных сіл беларускае дыяспары. На старонках часопіса зьмешчаны матэрыялы пра дзеячаў гісторыі й культуры Беларусі, на гістарычныя тэмы, этнаграфічныя, дэмаграфічныя, эканамічныя, мовазнаўчыя. Часопіс друкаваў навуковыя дасьледаваньні, якія адрозьніваліся ад існаваўшай на Бацькаўшчыне канцэпцыі гісторыі й культуры беларускага народу. Апублікаваў шмат дакумэнтаў, якія замоўчваліся ў Беларусі. Друкуе рэцэнзіі на беларусазнаўчыя выданьні, хроніку беларускага навукова-культурнага жыцьця на эміграцыі. Рэдкалегія „Запісаў” зацікавіла беларускай праблематыкай заходніх навукоўцаў. На старонках часопіса публікавалі свае беларусазнаўчыя працы Томас Бэрд, Гай Пікарда, Джэймс Дынглі ды іншыя¹⁴.

„**Iskry Skaryny**” – гістарычна-публіцыстычны часопіс выдаваўся ў 1931-1935 гадох у Празе на беларускай мове Беларускім (Крывіцкім) Таварыствам імя Ф. Скарыны. Акцэнтаваў увагу на праблемах гістарычнай, нацыянальнай самасьвядомасьці беларусаў ва ўмовах безупыннага націску з боку суседніх этнасаў – расейскага й

¹⁴ Анфіса Ляднёва, Галіна Сяргеева, „Запісы”, у: Энцыклапедыя гісторыі Беларусі, т. 3, Мінск 1996, с. 406.

польскага. Часопіс выступаў з прапановай агульнабеларускага яднання, гуртавання розных палітычных кірункаў дзеля карэнных нацыянальных інтарэсаў – нацыянальна-дзяржаўнае незалежнасці Бацькаўшчыны, якая ў той час была падзеленая на Беларусь Усходнюю (у Савецкім Саюзе) і Беларусь Заходнюю (у межах Польшчы). Часопіс крытычна ацэньваў нацыянальную палітыку ў БССР. Да вельмі плённых публіцыстаў часопіса належалі такія нацыянальныя дзеячы, як Тамаш Грыб і Васіль Захарка¹⁵.

„Конадні” – ілюстраваны літаратурна-мастацкі часопіс беларускай эміграцыі ў ЗША. Выдаваўся Беларускім Інстытутам Навукі й Мастацтва ў Нью-Ёрку на беларускай мове ў гадах 1954-1963. Выйшла 8 нумароў. Друкаваў паэзію, прозу, літаратурную крытыку, публіцыстыку беларускіх эміграцыйных пісьменьнікаў, хроніку літаратурнага й навуковага жыцця. Друкаваліся пераклады з нямецкае, украінскае й польскае літаратур. Зьмяшчаліся рэпрадукцыі твораў беларускіх эміграцыйных мастакоў¹⁶.

„Крывіч” – літаратурна-навуковы й грамадскі часопіс нацыянальна-дэмакратычнага накірунку выдаваўся з чэрвеня 1923 году па сакавік 1927 году ў Коўне на беларускай мове. Рэдактары – Вацлаў Ластоўскі й Кляўдыюш Дуж-Душэўскі. Часопіс ставіў сабе за мэту адшукаць шляхі да самавызначэння Беларусі ў сфэры духовасці. Вызначаўся разнастайнай тэматыкай – меў раздзелы: літаратурны (творы беларускага пісьменства, пераклады), навукова-крытычны (даследаванні ў галіне беларусазнаўства), запіскі (звесткі пра беларусаў, іх гістарычна-культурную спадчыну), інфармацыйны (бібліяграфічныя агляды й водгукі). Аўтарам бальшыні матэрыялаў быў Вацлаў Ластоўскі. Выйшла 12 нумароў. Выданьне спынілася з пераездам В. Ластоўскага ў БССР¹⁷.

„Літва” – навуковы часопіс выдаваўся ў Чыкага з 1967 году. Выходзіў да 1973? году. Як Рэдакцыя заяўляе ў № 1, заданьне часопіса, загаловак якому паслужыў нацыянальна-гістарычны назой краіны – нанова вывучаць і пераацэньваць слаўную мінуўшчыну Беларусі ды змагацца зь яе фальшаваньнем, а таксама вывучаць сучасныя падзеі, зьвязаныя зь беларускім народам. Часопіс пісаў пра гісторыю беларускага друку, прыгадваў важнейшыя постаці ў жыцці беларускага народу. Аўтарам бальшыні артыкулаў быў Вацлаў Пануцэвіч.

¹⁵ Аляксей Каўка, „*Іскры Скарыны*”, тамсама, с. 505-506.

¹⁶ „*Конадні*”, тамсама, т. 4, Мінск 1997, с. 229.

¹⁷ Аляксей Вабішчэвіч, „*Крывіч*”, тамсама, с. 269.

„Моладзь” – ворган беларускае моладзі выходзіў у Парыжы. Пачаў выдавацца ў 1948 годзе. Да 1954 году выйшлі 32 нумары. Пісаў пра своеасаблівасці Беларусі, яе гісторыю. Зьмяшчаў загадкі, якія датычыліся роднае зямлі. Шмат увагі адводзіў пытанням беларускае мовы: падабенствам і адрозненням паміж беларускай мовай і расейскай, русыфікацыі беларускае мовы. Паведамляў пра беларускія выданьні ў эміграцыі.

„Навіны зь Беларусі” – агляд савецкага друку. Часопіс выдаваўся ў Нью-Ёрку. Пачаў выходзіць у 1963 годзе. Да 1969 году выйшла 143 нумары. „Навіны зь Беларусі” выдаваў Камітэт Радыё „Свабода”. Падаваліся ў асноўным выпіскі зь беларускага савецкага друку, якія найбольш выразна адлюстроўвалі факты савецкага жыцця, у тым ліку была вялікая колькасць паведамленняў пра мовазнаўчую працу на Беларусі. Зьмяшчаліся таксама тэксты беларускіх перадачаў Радыё „Свабода”.

„Незалежная Беларусь” – ворган Галоўнай Управы Беларускага Вывольнага Руху выдаваўся ў Манчэстэры з 1952 году пад дэвізам „Вольнасьць і незалежнасьць Беларусі – мэта Беларускага Вывольнага Руху”. Да 1973 году выйшла 28 нумароў. На старонках газеты было шмат публікацыяў пра гісторыю Беларусі, адзначаліся беларускія нацыянальныя сьвяты, зьмяшчаліся прынагодныя прывітаньні. Прыгадваліся таксама важнейшыя постаці ў гісторыі Беларусі.

„Незалежнік” – культурна-асьветны й грамадзкі часопіс вялікалітоўскі выдаваўся ў Нью-Ёрку з 1965 году. Выходзіў непэрыядычна. За гады 1965-1966 паявіліся тры нумары. Для азначэньня Беларусі карыстаўся гістарычным назовам Літва. Зьмяшчаў публікацыі пра беларускую гісторыю, асьвятляў зьмены назоваў беларускага народу. Сталымі рубрыкамі былі *Хроніка* й *Куточак мовы*.

„Новае Жыцьцё” – інфармацыйны бюлетэнь Беларускага Аб’яднаньня выходзіў у Сыднэі з 1950 году. Да 1958 году выйшаў 31 нумар. Асьвятляў падзеі ў Беларусі ды ў цэлым сьвеце. Зьмяшчаў палемічныя артыкулы пра беларускую мову ў эміграцыі.

„Rada Kruhu” – часопіс Галоўнай Кватэры Беларускіх Скаўтаў на Чужыне выдаваўся ў Чыкага зь ліпеня 1951 году. Як пісала Рэдакцыя, асноўнае заданьне часопіса – паглыбленьне скаўцкай ідэалёгіі, скаўцкіх мэтадаў выхаваньня. Назоў часопіса быў падыктаваны канкрэтнымі мэтамі – сабраць у вялікі Круг усіх скаўтаў і стварыць цэнтар скаўцкае думкі.

„Раніца” – штотыднёвая беларуская газета, якая выдавалася ў сьнежні 1939 – сакавіку 1945 гадоў у Бэрліне пад нямецкім кантро-

лем. У розны час галоўнымі рэдактарамі былі: Фабіян Акінчыц, Мікола Шкялёнак, Вітаўт Тумаш, Станіслаў Грынкевіч, Мікола Абрамчык. Газэту падтрымлівала нямецкае Ваеннае Міністэрства й Беларускае Прадстаўніцтва ў Бэрліне. Газэта зьмяшчала прамовы кіраўнікоў фашысцкае Нямеччыны, матэрыялы пра дзейнасьць беларускіх культурна-асьветных суполак і арганізацыяў за мяжою, інфармавала пра падзеі ў Беларусі. На старонках газэты зьмешчаныя артыкулы на гістарычныя тэмы Міколы Шкялёнка й Антона Адамовіча, мэмуары Ўладзімера Глыбіннага, успаміны Кастуся Езавітава пра Сяргея Палуяна ды творы беларускіх эміграцыйных пісьменьнікаў. Выйшла ня менш як 233 нумары¹⁸.

„Шыпшына” – літаратурна-мастацкі часопіс на беларускай мове, ворган Літаратурнага Аб’яднаньня „Шыпшына” пачаў выходзіць у 1945 годзе. Часопіс выходзіў у дзьвюх краінах. Пачаткова выдаваўся ён у гэтак званай трызоніі, дзе ў гадох 1946-1948 выйшла 7 нумароў часопіса. У 1948 годзе з бліжэй невядомых прычынаў „Шыпшына” перастала выдавацца. У 1950 годзе амэрыканскі ўрад прыадкрыў дзьверы сваёй краіны для эмігрантаў розных нацыянальнасьцяў. З гэтай магчымасьці скарысталі таксама беларускія пісьменьнікі й выдаўцы, сярод якіх знайшліся й сябры Літаратурнага Згуртаваньня „Шыпшына”. Апынуўшыся ў Злучаных Штатах Амэрыкі, пастанавілі яны працягваць выдаваньне „Шыпшыны”. Аднак у ЗША выйшла толькі 8 – 9 нумароў часопіса й „Шыпшына” канчаткова перастала існаваць. Часопіс гэты распаўсюджваўся ў многіх эўрапейскіх краінах, у Амэрыцы, а нават у Аўстраліі ды Індакітаі. Ня меў аднак абсалютна доступу да чытачоў у Савецкай Беларусі. На старонках „Шыпшыны” знайшліся творы больш чым 50 аўтараў: больш за 220 вершаў, 3 паэмы, каля 10 апавяданьняў, некалькі фрагмэнтаў апоэсыяў і раманаў ды больш за 15 літаратуразнаўчых і культуразнаўчых артыкулаў¹⁹.

¹⁸ Сяргей Жумар, „Раніца”, тамсама, т. 6, Мінск 2001, с. 97; Лявон Юрэвіч, *Вырваньня бачыны. Да гісторыі Саюзу Беларускай Моладзі*, Мінск 2001, с. 203-204.

¹⁹ Аляксандар Баршчэўскі, *Беларускае эміграцыйнае згуртаваньне „Шыпшына”*, у: *На шляху да праўды* (Acta Albaruthenica 2), Мінск 2001, с. 54-62.